

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ СУМСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ**

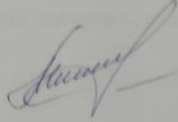
**П Р О Г Р А М А
АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО
(БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ
(Варіативна частина)**

**Галузь знань 07 "Управління та адміністрування"
спеціальність 076 "Підприємництво, торгівля
та біржова діяльність"**

Суми - 2023

Схвалено на засіданні Вченої ради факультету економіки і менеджменту
протокол №7 від 22 лютого 2023 року

Голова Вченої ради
факультету економіки і менеджменту

Лищенко М.О.

Підготовлено робочою групою:

Строченко Н.І. – кандидат економічних наук, професор
Терещенко С.І. – доктор економічних наук, професор
Пилипенко Н.М. - кандидат економічних наук, доцент
Пізняк Т.І. - кандидат економічних наук, доцент
Ковальова О.М. - кандидат економічних наук, доцент
Ковбаса О.М. - кандидат економічних наук, доцент
Башлай С.В. - кандидат економічних наук, доцент

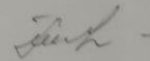
Розглянуто на засіданні кафедри економіки
та підприємництва ім. проф. І.М. Брюховецького
Протокол № 10 від «08» лютого 2023 року

Завідувач кафедри

С.І.Терещенко

Гарант ОП

С.І.Терещенко

З М І С Т

Вступ.....	4
Етапи та загальний зміст державного екзамену.....	5
Вимоги до складових державного екзамену.....	5
Оцінювання ступеня відповідності знань визначеним критеріям	6
Анотації з дисциплін, що включені у державний екзамен	7

Вступ

Програму державного іспиту підготовлено відповідно до галузевих стандартів вищої освіти, що регламентують зміст освітньо-професійної програми та засобів діагностики якості підготовки бакалавра в галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність».

Мета державного іспиту – оцінювання рівня професійної компетентності, ступеня засвоєння освітньо-професійної програми підготовки та державна атестація фахівця на відповідність освітньо- кваліфікаційному рівню «бакалавр».

Програма державного іспиту містить змістові модулі нормативних навчальних дисциплін циклу професійної та практичної підготовки освітньо- професійної підготовки бакалавра.

У списку рекомендованих джерел до програми, наведено перелік сучасної наукової спеціальної літератури.

ЕТАПИ ТА ЗАГАЛЬНИЙ ЗМІСТ ДЕРЖАВНОГО ЕКЗАМЕНУ

Державний іспит із підготовки бакалавра за спеціальністю 076

«Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», передбачає виконання кваліфікаційних завдань, є формою кваліфікаційних випробувань, яка дозволяє об'єктивно і надійно визначити рівень освітньої і професійної підготовки випускників вищого навчального закладу за цим освітньо- кваліфікаційним рівнем.

Державний екзамен складається з трьох етапів:

1-й етап – тестова перевірка знань, що формують уміння, зазначені в ГСВО МОНМС України та варіативній його частині університету. Освітньо- кваліфікаційна характеристика бакалавра за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» сформована за такими навчальними дисциплінами:

- ✓ економіка підприємства;
- ✓ менеджмент;
- ✓ маркетинг;
- ✓ гроші і кредит;
- ✓ фінанси;
- ✓ бухгалтерський облік;
- ✓ міжнародна економіка;
- ✓ економіка праці і соціальні трудові відносини;
- ✓ регіональна економіка;
- ✓ стратегія підприємницької діяльності

2-й етап – надання відповідей по теоретичних завданнях з навчальних дисциплін:

- ✓ біржова діяльність;
- ✓ організація і кооперація підприємницької діяльності;
- ✓ економіка підприємства;
- ✓ економіка торгівлі;
- ✓ економіка та організація інноваційної діяльності.

3-й етап – письмове розв'язання ситуаційної задачі з навчальних дисциплін:

- ✓ економіка підприємства;
- ✓ проектний аналіз
- ✓ обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків;
- ✓ потенціал і розвиток підприємства.

ВИМОГИ ДО СКЛАДОВИХ ДЕРЖАВНОГО ЕКЗАМЕНУ

1. Вимоги до тестових завдань. Система базових тестових завдань сформована експертним оцінюванням кожного завдання і їх сукупності та охоплює всі змістовні модулі з комплексу навчальних дисциплін, які включено до державного екзамену.

Тестове завдання є закритої форми із запропонованими відповідями, в яких вибирають правильні з множини вибору (три-чотири відповіді, тільки одна з яких є правильною).

Запитальна частина тестового завдання формулюється у стверджувальній чи запитальній формі стисло, чітко, без подвійного тлумачення.

Елементи відповіді частини тестового завдання мають окрему індексацію. Можливі відповіді не відокремлюються будь-яким знаком та розташовуються під запитальною частиною.

Добірка тестових завдань кожного варіанту включає таку кількість, яка є достатньою для забезпечення відповідної точності вимірювання. Представництво кожної навчальної дисципліни у кожному варіанті забезпечується пропорційно. Кількість варіантів тестів державного іспиту становить 50.

2. Вимоги до теоретичних завдань

Система базових теоретичних завдань сформована експертним оцінюванням кожного завдання та охоплює всі змістовні модулі з комплексу навчальних дисциплін, які включені до Державного екзамену.

Запитальна частина теоретичного завдання формулюється у стверджувальній формі стисло, чітко, без подвійного тлумачення.

3. Вимоги до комплексу комплексних ситуаційних задач

Комплексна ситуаційна задача за змістовними модулями кількох дисциплін моделює реальну ситуацію, з якою може зустрітися випускник спеціальності «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» ОКР «бакалавр» у практичній діяльності на первинних посадах, імітує процес підготовки, прийняття і реалізації управлінського рішення. Структурно задача складається із: характеристики ситуації (вихідні умови); інформаційного забезпечення; конкретного завдання – розробити альтернативні варіанти; обрати оптимальний варіант; обґрунтувати управлінське рішення; оформити його належним чином (наказом, службовою запискою тощо; запропонувати план заходів; визначити їх ефективність).

На вступний іспит у комплекті подається 50 задач.

ОЦІНЮВАННЯ СТУПЕНЯ ВІДПОВІДНОСТІ ЗНАТЬ ВИЗНАЧЕНИМ КРИТЕРІЯМ

Екзаменаційна робота з Державного екзамену складається з трьох етапів:

1- й етап – тестова перевірка знань (30 завдань) - 45 балів за правильну відповідь;

2 – й етап – оцінка відповідей по теоретичних завданнях (1 завдання) – по 15 балів за правильну відповідь;

3 – й етап – оцінювання розв'язку ситуаційної задачі (1 задача) – по 40 балів за правильну відповідь.

При оцінюванні роботи кожне тестове завдання оцінюється окремо, потім підраховується загальна сума балів за нього. За результатами додавання оцінок за трьома етапами підраховується загальна сума балів по екзаменаційній роботі.

Максимальна кількість балів, яку можна отримати по екзаменаційній роботі – 100 балів.

Оцінювання роботи здійснюється за 4-х бальною шкалою:

- 90-100 балів – відмінно – відмінне виконання з незначними помилками,
- 85-89 балів – добре – вище середніх стандартів, але з деякими помилками;
- 75-84 бали – добре – в цілому змістовна робота зі значними помилками;
- 65-74 бали – задовільно – чітко, але зі значними недоліками;
- 60-64 бали – задовільно – виконання відповідає мінімальним критеріям;
- менше 60 балів – незадовільно.

Виконання усіх екзаменаційних завдань з державного кваліфікаційного іспиту є обов'язковим. Незадовільна оцінка з одного з екзаменаційних завдань є підставою для виставлення незадовільної оцінки за іспит в цілому.

Окремо оцінюється кожне завдання. Підсумкова оцінка державного кваліфікаційного іспиту визначається як середня з позитивних оцінок за кожен вид екзаменаційних завдань (якщо інше не визначене програмою державного екзамену).

АНОТАЦІЇ З ДИСЦИПЛІН, ЩО ВКЛЮЧЕНІ ДО ДЕРЖАВНОГО ЕКЗАМЕНУ

ПП 1.1 « ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА »

Мета дисципліни: формування у студентів системи теоретичних знань, вмінь та навичок практичної роботи щодо методів організації ефективного господарювання на рівні підприємства; набуття теоретичних і практичних знань щодо вирішення конкретних економічних завдань, які дозволили б їм найкращим чином досягти економічних цілей підприємства – одержання високих прибутків, вибір найбільш оптимальних рішень на перспективу.

Завдання: вивчення господарських процесів, що відбуваються у виробничо-

комерційних системах підприємств; закріплення комплексу економічних знань і засвоєння досягнень теорії та практики управління підприємствами.

Предмет: форми виявлення економічних законів і закономірностей розвитку суспільного виробництва у господарській діяльності підприємства.

Місце дисципліни в навчальному процесі підготовки фахівців.

Дисципліна базується на знаннях, отриманих під час вивчення «Політекономії», «Мікроекономіки», «Макроекономіки», «Історії економіки та економічної думки» та є базовою для вивчення дисциплін: «Економіка і організації інноваційної діяльності», «Потенціал і розвиток підприємства»,

«Проектний аналіз», «Планування і контроль» та інших дисциплін професійної підготовки бакалаврів спеціальності «051 Економіка».

Знання та вміння, що формуються під час вивчення дисципліни.

Після вивчення дисципліни студент повинен:

Знати: теорії підприємств і основи підприємництва; види підприємств, їх організаційно-правові форми; зовнішнє середовище господарювання підприємств; структура та управління підприємством; складові ланки підприємства, їх взаємодію; методи регулювання діяльності підприємства; економічні принципи взаємодії попиту і пропозиції на ринку с.-г. продукції. Види угідь земельного фонду держави і аграрного підприємства; систему показників економічної ефективності використання землі; поняття і суть ТТБ та НТП; склад енергетичних ресурсів підприємства; шлях зменшення енергомосткості продукції; систему показників та напрями підвищення ефективності використання машинно-тракторного парку; поняття і класифікацію персоналу; показники ефективності використання персоналу поняття і показники продуктивності праці; методика заміни живої сили капіталом; поняття, класифікацію і склад виробничих фондів; систему показників забезпечення та ефективності використання основних і оборотних виробничих засобів; джерела формування і показники ефективності використання авансованого капіталу. принципи планування виробництва; класифікацію витрати за методом віднесення їх на кінцевий продукт; класифікацію витрат за їх змінністю; методики калькулювання собівартості основних видів продукції рослинництва і тваринництва; поняття валової, товарної, кінцевої і чистої продукції; методика визначення прибутку; сутність економічної ефективності виробництва; систему показників економічної ефективності с.-г. виробництва та методика їх визначення; графіко- математичний аналіз беззбитковості виробництва; організаційні фактори виробництва і забезпечення якості продукції. поняття інвестицій та капіталовкладень; поняття інноваційної діяльності підприємства; поняття і сутність інтенсифікації виробництва; відмінності екстенсивної та інтенсивної форм розвитку с.-г. виробництва; системи показників рівня інтенсивності та економічної ефективності с.-г. виробництва; сучасні моделі розвитку підприємств, їх трансформації та реструктуризації; принципи економічної безпеки та антикризової діяльності підприємства.

Вміти: використовувати методи економічних досліджень; визначати цінову еластичність попиту на с.-г. продукцію; визначити оптимальне поєднання складових ланок аграрного підприємства. визначити системи показників ефективності використання персоналу та продуктивності праці; визначити доцільність заміни живої праці капіталом; визначити раціональне поєднання основного і оборотного капіталу на підприємстві; визначити кращі джерела формування авансованого капіталу та шляхи ефективного його використання на підприємстві; визначити напрями підвищення ефективності використання МТП. користування методиками калькулювання собівартості основних видів продукції

рослинництва і тваринництва; користуватися методикою визначення чистого прибутку, беззбитковості виробництва; користуватися принципами планування виробництва. дати економічну оцінку нововведень; користуватися показниками економічної ефективності с.-г. виробництва; розрізняти екстенсивний і інтенсивний напрями розвитку виробництва у підприємстві; користуватися методикою визначення напрямку і рівня спеціалізації підприємства.

Зміст дисципліни за темами:

Змістовий модуль 1. Організаційні основи функціонування підприємства

- Тема 1** Підприємство: визначення, види, умови формування, еволюція теорії виникнення
Тема 2 Прогнозування та планування діяльності підприємства
Тема 3. Форми суспільної організації виробництва
Тема 4. Поняття та визначення основних понять виробничої та соціальної інфраструктури підприємства

Змістовий модуль 2. Формування та використання капіталу підприємства

- Тема 5** Організація виробництва на підприємстві
Тема 6. Виробнича потужність підприємства. Розробка та обґрунтування виробничої програми
Тема 7. Ресурсний потенціал підприємства. Капітал
Тема 8 Основні фонди підприємства

Змістовий модуль 3. Виробничі ресурси, витрати і економічні результати діяльності підприємства.

- Тема 9.** Оборотні ресурси підприємства
Тема 10. Трудові ресурси і стимулювання праці робітників
Тема 11. Витрати виробництва і собівартість продукції
Тема 12. Ціни і ціноутворення в ринкових умовах
Тема 13. Фінансові результати діяльності підприємства

Змістовий модуль 4. Інвестиційна та інноваційна діяльність, розвиток підприємств, їх економічна безпека

- Тема 14.** Інвестиції. Інноваційна діяльність та економічна безпека підприємства
Тема 15. Діагностика фінансового стану підприємства

Література

1. Гринчуцький В., Карапетян Є., Погріщук Б. Економіка підприємства. Київ: Центр учбової літератури. 2021. с.304.
2. Бойчик І.М Економіка підприємства: підручник. Київ: Кондор -Видавництво. 2016. 378 с.
3. Васильців Т.Г. Економіка малого підприємства: навчальний посібник. Київ : Знання, 2013. 446 с.
4. Гиль О. О. Економіка та організація діяльності об'єднань підприємств : навчальний посібник. Київ : Ліра-К. 2015. 248 с.
5. Круш П. В. Економіка (розрахунки фінансово-інвестиційних операцій в EXCELL) : навчальний посібник. Київ : Цул, 2014. 256 с.
6. Яркіна Н. М. Економіка підприємства : навчальний посібник Київ : Ліра-К, 2015. 498 с.

Мета: формування у майбутніх менеджерів сучасного управлінського мислення та системи спеціальних знань у галузі менеджменту, формування розуміння концептуальних основ системного управління організаціями; набуття умінь аналізу внутрішнього та зовнішнього середовища, прийняття адекватних управлінських рішень.

Завдання: вивчення дисципліни є теоретична підготовка студентів з питань управління і менеджменту: сутності основних понять і категорій менеджменту та управління; принципів та функцій менеджменту; системи методів менеджменту; змісту процесів та технологій управління; сучасних теорій менеджменту та еволюції специфічних функцій; управління під впливом науково-технічного прогресу; особливостей керівника, як суб'єкта управління, його взаємодії з навколишнім середовищем, організацією і групою; теорії та практики прийняття управлінських рішень, реалізації менеджером основних функцій планування, організації, мотивації та контролю; феномену лідерства та використання його для ефективного регулювання дій підлеглих; інформаційного забезпечення процесу управління та дослідження впливу на цей процес системи комунікацій; етики відповідальності у менеджменті; ефективності управління.

Предметом навчальної дисципліни є закономірності, принципи, методи та функції управління підприємством.

Місце дисципліни в навчальному процесі підготовки фахівців. Дисципліна вивчається після навчальних дисциплін «Економічна діагностика», «Адміністративний менеджмент», «Операційний менеджмент», «ЗЕД підприємства», «Аналіз господарської діяльності підприємства (в т.ч. за видами економічної діяльності)», «Організація підприємницької діяльності (в т.ч. за видами економічної діяльності)», «Економіка підприємства (за видами економічної діяльності)»; передуює проходженню Виробничої практики.

Знання та вміння, що формуються під час вивчення дисципліни.

Після вивчення дисципліни студент повинен

Знати :

Зміст поняття менеджменту, його функції, структуру та принципи; специфіку процесу менеджменту (управління) в організаціях соціальної сфери; поняття соціального маркетингу; особливості маркетингового підходу у менеджменті; процес стратегічного управління, методика розробки стратегії організації (її елементи, послідовність розробки); методика та особливості проектного менеджменту; поняття моніторингу та оцінки;

Вміти:

розробляти стратегії організації соціальної сфери та складати відповідний план дій; формулювати мету та місію організації; розробляти стратегії зв'язків з громадськістю відносно обраної стратегії організації; розробляти та оформлювати проектну пропозицію, робочий план та бюджет проекту; проводити моніторинг та давати оцінку, розробляти критерії для моніторингу та оцінки, готувати звіт щодо проведеної оцінки;

Зміст дисципліни за темами:

Модуль 1. Система менеджменту організації.

Тема 1. Поняття і сутність менеджменту.

Тема 2. Розвиток науки управління.

Тема 3. Основи теорії прийняття управлінських рішень. Методи обґрунтування управлінських рішень.

Тема 4. Ефективність управління.

Модуль 2. Процес управління на підприємстві.

Тема 5. Планування в організації.

Тема 6. Організація як функція управління.

Тема 7. Мотивація.

Тема 8. Управлінський контроль.

Тема 9. Лідерство.

Тема 10. Комунікації в управлінні.

Література:

1. Мошек Г.Є., Гомба Л.А. Сучасний менеджмент у питаннях тавідповідях: навчальний посібник: Ч.3. Київ Київський національний торгово – економічний університет, 2014. 186 с.

2. Скрипко Т.О., Ланда О.О. Менеджмент: навчальний посібник. іів.: Центр навч. літ., 2016. 76 с.

3. Коливаненко Р.Б. Менеджмент як мистецтво. Київ: Центр навчальної літератури. 2017. 126 с.

4. Милкін О.М. Керувати та управляти. Київ: Центр навчальної літератури. 2015. 98 с.

ПП 1.3 «МАРКЕТИНГ»

Мета: формування системи знань про сутність і зміст маркетингу, як філософію підприємницької діяльності в умовах ринкової економіки і конкуренції.

Завдання: вивчення основних понять, систем і алгоритмів маркетингу; набуття практичних навичок розв'язання конкретних маркетингових завдань; формування вмінь творчого пошуку рішень удосконалення маркетингової діяльності підприємства.

Предмет дисципліни є процеси й методи вивчення та задоволення потреб споживачів як пріоритетних суб'єктів ринку

Місце дисципліни в навчальному процесі підготовки фахівців. Для вивчення дисципліни «Маркетинг» необхідними є отримані студентами знання та вміння із дисциплін «Економічна теорія», «Макроекономіка», «Економіка підприємства».

Знання та вміння, що формуються під час вивчення дисципліни.

Після вивчення дисципліни студент повинен:

Знати :

Історію виникнення маркетингу; сутність, завдання, принципи та функції маркетингу; основні категорії маркетингу, концепції маркетингової діяльності, а також процес управління маркетингом; поняття та зміст системимаркетингової інформації; етапи проведення маркетингових досліджень; сутність маркетингового середовища та основні фактори мікросередовища та макросередовища функціонування підприємства; принципи сегментації ринків та позиціонування товарів підприємства на ринку; класифікацію клієнтурних ринків, модель споживацької поведінки; принципи формування маркетингової товарної політики, класифікацію товарів і послуг; етапи розробки нових товарів, поняття про життєвий цикл товару; сутність та функції ціни; види цінових стратегій підприємства; фактори ціноутворення; поняття каналу розподілу у системі маркетингу та його основні функції, рівні та види каналу поширення, варіанти організації

системи руху товарів; основні поняття комунікаційної політики; елементи комплексу маркетингових комунікацій (реклама, пропаганда, стимулювання збуту, особистий продаж).

Вміти:

Охарактеризувати маркетингову діяльність підприємства; обґрунтувати необхідність повної й достовірної інформації при комплексному дослідженні ринку, проводити маркетингове дослідження; визначити погрози та можливості розвитку підприємства; охарактеризувати ринок і поділити його на сегменти; розібратися у споживацькій поведінці; охарактеризувати товари; використовувати вчення про життєвий цикл товару в практиці маркетингової діяльності; використовувати основні методи ціноутворення для встановлення ціни на різну продукцію, товари і послуги; запропонувати організацію збутової діяльності підприємства; визначити елементи комплексу маркетингових комунікацій і розрахувати бюджет стимулювання.

Зміст дисципліни за темами:

Змістовий модуль 1. Характеристика сутності та системи маркетингу

Тема 1. Теоретичні основи маркетингу: сутність та концепції розвитку.

Тема 2. Система та характеристики сучасного маркетингу.

Змістовий модуль 2. Маркетингові дослідження

Тема 3. Маркетингове управління.

Тема 4. Маркетингові дослідження та інформація.

Змістовий модуль 3. Маркетингова товарна та цінова політика підприємства

Тема 5. Маркетингова товарна політика.

Тема 6. Маркетингова цінова політика.

Змістовий модуль 4. Маркетингова політика розподілу та комунікацій

Тема 7. Маркетингова політика розподілу.

Тема 8. Маркетингова політика комунікацій.

Тема 9. Організація маркетингового контролю та планування.

Література:

1. Балабанова Л.В. Маркетинг [Текст] : підручник. Вид. 3-тє, перероб. і допов. Київ : КНЕУ, 2015. 543 с

2. Бабічева О.І., Буряк Р.І., Боняр С.М. та інші Міжнародний маркетинг. Навчальний посібник з грифом МОНМС. Суми: ТД «Папірус», 2015. 368 с.

3. Кузик О.В. Стратегічне управління маркетинговими комунікаціями на сучасних підприємствах . Стратегія економічного розвитку України. 2014. № 34. С. 130-135

4. Крокус К.В. Сутність і зміст маркетингової політики підприємства. URL: <http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1614/.pdf> (дата звернення: 16.03.2017)

5. Карпюк О.А. Маркетинг інтелектуального капіталу. Наукові праці НУХТ. 2015. №53. С.186-193

6. Ларіна Я.С., Барілович О.М., Гальчинська Ю.М., Рафальська В.А., Бабічева О.І., Рябчик А.В. Маркетингова цінова політика. Навчальний посібник з грифом

МОНМС України. Харків: Діса-плюс, 2016. 208 с.

7. Щербань В.М. Маркетинг [Текст]: Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2016. 208 с.

ПП 1.4 «ГРОШІ І КРЕДИТ»

Мета дисципліни – ознайомлення студентів з відповідним методологічним і методичним апаратом знань з теорії грошей та кредиту, кількісної теорії грошей і сучасного монетаризму, грошового обігу, грошового ринку та грошових систем, кредитних та валютних відносин.

Завдання дисципліни – набуття майбутніми фахівцями знань щодо сутності та функцій таких категорій, як «гроші», «кредит», змісту основних теорій грошей, поняття грошового обігу грошових потоків, грошового ринку та грошових систем, основ кредитних, розрахункових і валютних відносин, тобто сформулювати у студентів теоретичну базу для наступного оволодіння практикою використання грошово-кредитних інструментів у системі регулювання економіки України.

Предмет є система грошово-кредитних відносин в суспільстві та закономірності її розвитку та функціонування

Місце дисципліни в навчальному процесі підготовки фахівців. Засвоєння дисципліни базується на знаннях студентів, набутих при вивченні таких дисциплін як “Основи економічної теорії”, “Мікроекономіка”, «Макроекономіка», «Мікроекономіка», тощо. Вивчення дисципліни створює базу для розуміння таких дисциплін як „Фінанси”, „Фінанси підприємств”, „Бюджетна система” тощо.

Знання та вміння, що формуються під час вивчення дисципліни.

Після вивчення дисципліни студент повинен:

Знати :

Сутність та економічні чинники необхідності кредиту; стадії руху кредиту; структуру кредиту; функції та види кредиту; особливості банківського кредитування; основні методи нарахування відсотків; типи позик та способи погашення кредиту; складові кредитної системи; призначення фінансового посередництва; особливості діяльності небанківських фінансово-кредитних установ; особливості функціонування цінних паперів в системі кредиту; організаційні основи фондового ринку. Походження, призначення та функції центральних банків; організаційно- правову основу, структуру та функції Національного банку України; операції та особливості грошово-кредитної політики НБУ; організацію нагляду і контролю НБУ за діяльністю комерційних банків; будову та функції банківської системи України; механізм забезпечення стійкості банківської системи; основи діяльності комерційних банків; основні операції та послуги комерційних банків; особливості діяльності міжнародних валютно-кредитних установ та специфіку їх співробітництва з Україною; особливості організації міжнародних фінансових відносин.

Вміти:

Ідентифікувати види кредиту за сучасною класифікацією; визначати вартість кредиту; складати графіки погашення кредиту; обчислювати розмір дивідендів за акціями. Аналізувати та сучасну грошово-кредитну політику НБУ; розраховувати прості та складні

відсотки при проведенні депозитних та кредитних операцій, аналізувати результати співробітництва України з міжнародними валютно-кредитними установами.

Зміст дисципліни за темами:

Модуль 1. Кредитні відносини на грошовому ринку.

Тема 1. Необхідність та сутність кредиту.

Тема 2. Функції та види кредиту.

Тема 3. Банківське кредитування.

Тема 4. Кредитна система.

Тема 5. Небанківські фінансово-кредитні установи.

Тема 6. Цінні папери та фондовий ринок.

Модуль 2. Банки та міжнародні кредитні відносини.

Тема 7. Основи діяльності центральних банків.

Тема 8. Організаційно-правові аспекти діяльності НБУ.

Тема 9. Банківська система України.

Тема 10. Організаційно-економічні основи діяльності комерційних банків.

Тема 11. Операції та послуги комерційних банків.

Тема 12. Міжнародні валютно-кредитні установи.

Тема 13. Міжнародні фінансові відносини.

Література:

1. Бова Н. В. Динаміка змін грошової маси та її вплив на формування депозитної політики. Молодий вчений. 2015. № 10(25). С. 91-94.

2. Божанова О. В. Аналіз стану грошової маси в Україні. Молодий вчений. 2016. № 3(30). С. 19-23.

3. Гурова К. Д., Шелест О. Л., Колупаєва І. В.. Фінанси, гроші та кредит: Навчальний посібник. Харків: Світ Книг, 2015. 672 с.

4. Щетинін А. Гроші та кредит. Київ: Центр учбової літератури, 2021. с.440

5. Корецька Н.І. Історія грошей та кредиту країн світу: навчальний посібник. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2014. 338 с.

6. Коваленко Д.І., Венгер В.В. Фінанси, гроші та кредит. Київ: Центр наукової літератури. 2018. 578 с.

7. Коваленко Д.І., Гроші та кредит. Київ: Центр наукової літератури. 2019. 320 с

ПП 1.5 «ФІНАНСИ»

Мета дисципліни – надання майбутньому фахівцю теоретичних знань та практичних навичок для прийняття ефективних рішень в галузі фінансів.

Завдання дисципліни – формування знань щодо теоретичних основ та методології фінансів та фінансової системи в Україні, формування вмінь самостійно орієнтуватися в фінансовій діяльності як держави так і підприємства, загальнодержавних цільових фондів та державного бюджету тощо.

Предмет вивчення дисципліни є сукупність фінансових відносин, які виражають розподіл і перерозподіл вартості валового внутрішнього продукту і національного доходу на макро - і мікрорівнях.

Місце дисципліни в навчальному процесі підготовки фахівців. після вивчення: Політичної економіки, Мікроекономіки, Макроекономіки, Теорія та історія фінансової

системи, передусе гроші і кредит, Бюджетна система, Податкова система, Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва, Міжнародні фінанси.

Знання та вміння, що формуються під час вивчення дисципліни.

Після вивчення дисципліни студент повинен:

Знати :

Сутність та функції фінансів; поняття, сутність та функції фінансового ринку; поняття фінансових потоків, активів, фінансових ресурсів та їх основні характеристики; джерела формування фінансових ресурсів країни; бюджет та бюджетну систему України; основні підсистеми, що входять до складу фінансової. Основні елементи ФКМ; міжнародні фінансові установи та організації та їх функціональне призначення; міжнародно-фінансові системи зарубіжних країн: ЄС, США, Англії, Канади, Японії та державСНГ; загальну характеристику фінансової системи України.

Вміти:

Давати визначення сутності фінансів, охарактеризувати функції фінансів та їх значимість; вміти дискусійним шляхом визначити найбільш значимі та основні функції фінансів, а також висловити думки вчених-економістів з цього приводу; давати характеристику видам фінансових ринків та охарактеризувати їх функції. Охарактеризувати будь-яку складову фінансової системи України та структуру загальнодержавних фінансів.

Зміст дисципліни за темами:

Модуль 1. Основи теорії загальних фінансів. Змістовий модуль 1. Теоретичні основи вивчення сутності фінансів та фінансових відносин

Тема 1: Фінанси та їх економічна сутність.

Тема 2 : Роль та місце фінансового ринку в ринковій економіці.

Тема 3: Фінансові відносини та фінансові посередники.

Змістовий модуль 2. Системність фінансів та фінансова система

Тема 4: Поняття та сутність фінансових ресурсів.

Тема 5: Державні фінанси.

Тема 6: Фінансова система України.

Модуль 2. Державні фінанси України

Змістовий модуль 3. ФКМ та фінансова політика

Тема 7: Фінансово-кредитний механізм.

Тема 8: Міжнародна фінансова система

Тема 9: Фінансова політика України

Змістовий модуль 4. Фінансова політика, менеджмент та маркетинг

Тема 10: Фінансовий менеджмент та маркетинг.

Тема 11: Місцеві фінанси України.

Література:

1. Гудзь Ю.Ф. Фінанси корпорацій: конспект лекцій. [Електронний ресурс]. Кривий Ріг, 2017

2. Кремень В., Кремень О. Фінанси. Київ: Центр наукової літератури. 2018. 416 с.

3. Михайловська О.В. Фінанси в схемах і таблицях: навчальний посібник. Київ: КНТ. 2018. 372 С.

4. Непочатенко О. О, Мельничук Н. Ю. Фінанси підприємств [Текст]: підручник

. Умань: Сочінський. 2015. 502 с

5. Тарасенко, І. О. Фінанси підприємств : підручник. Київ : КНУТД, 2015. 360 с

ПП 1.6 «БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК (ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ)»

Мета: розкриття сутності бухгалтерського обліку, призначення, змісту, методології бухгалтерського обліку, надання допомоги студенту у виборі правильних підходів з питань вивчення обліку виробничо- господарської та фінансової діяльності.

Завдання: особливістю даної дисципліни являється те, що вона розпочинає вивчення облікових дисциплін і готує студента до вивчення основ методології бухгалтерського обліку та ознайомлює з роботою обліково-фінансового апарату підприємства.

Предмет є набуття студентами теоретичних знань та практичних навичок щодо організації облікового процесу на підприємствах промисловості, використовуючи при цьому сучасні наукові підходи.

Місце дисципліни в навчальному процесі підготовки фахівців. Передують вивченню даної дисципліни наступні: економіка підприємства, основи підприємництва.

Знання та вміння, що формуються під час вивчення дисципліни.

Після вивчення дисципліни студент повинен:

Знати :

Предмет і метод бухгалтерського обліку, бухгалтерський баланс, документацію як елемент методу бухгалтерського обліку, систему рахунків і відображення в них господарських операцій, класифікацію і план рахунків бухгалтерського обліку, методологію обліку основних господарських процесів на стадіях руху активів підприємства, облікові регістри та форми бухгалтерського обліку, основи організації бухгалтерського обліку та бухгалтерської звітності,

Вміти:

Визначити типи балансових змін та їх вплив на баланс підприємства, провести класифікацію та розробити робочий план рахунків бухгалтерського обліку, здійснювати облік основних господарських процесів, розробляти основні кореспонденції бухгалтерських рахунків, охарактеризувати основні функції бухгалтерського обліку, проводити узагальнення основних господарських процесів.

Зміст дисципліни за темами:

Змістовий модуль 1. Бухгалтерський баланс та план рахунків бухгалтерського обліку.

Тема 1. Предмет і метод бухгалтерського обліку.

Тема 2. Бухгалтерський баланс.

Тема 3. Класифікація і план рахунків бухгалтерського обліку.

Змістовий модуль 2. Методологія обліку, облікові регістри та форми бухгалтерського обліку.

Тема 1. Методологія обліку основних господарських процесів на стадіях руху активів.

Тема 2. Облікові регістри та форми бухгалтерського обліку.

Література:

1. Білоусько В. С. Теорія бухгалтерського обліку: навчальний посібник. Київ: Ліра-К, 2014. 402 с.

2. Серпенінова Ю. С. Бухгалтерський облік: загальна теорія: навчальний посібник. Суми : Університетська книга, 2015. 336 с.

4. Швець В. Г. Теорія бухгалтерського обліку: підручник. 4-те вид. переробл. і доповн. Київ: Знання, 2015. 572 с.

5. Деречин В.В., Кізім М.М. Теорія бухгалтерського обліку: Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2016. 352 с.

7. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік та звітність. Київ:Алерта., 2016.1079 с.

ПП 1.7 «ЕКОНОМІКА ПРАЦІ ТА СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ»

Мета дисципліни: формування у студентів системи теоретичних і прикладних знань про категорії, поняття, механізми забезпечення формування і ефективного використання трудового потенціалу та розвитку соціально-трудова відносин в Україні.

Завдання: засвоєння економічних законів, що регулюють розподільчі відносини в ринковій економіці; оволодіння методами вивчення затрат робочого часу, нормування праці; з'ясування механізму зростання продуктивності і ефективності праці; дослідження механізму соціального партнерства; надання студентам ґрунтовних знань з питань оплати праці та регулювання заробітної плати; вивчення механізмів регулювання ринку праці; дослідження процесів відтворення робочої сили.

Предмет: є закономірності та способи формування і ефективного використання ресурсів праці, а також економічні та соціально-трудова відносини, які виникають з приводу використання праці.

Місце дисципліни в навчальному процесі підготовки фахівців. Дисципліна тісно пов'язана з усіма економічними дисциплінами, а особливо із такими як “Менеджмент”, “Маркетинг”, “Статистика”, “Економічний аналіз”, “Фінанси”, “Організація виробництва”, “Планування і контроль на підприємстві”, “Потенціал і розвиток підприємства” та іншими.

Знання та вміння, що формуються під час вивчення дисципліни.

Після вивчення дисципліни студент повинен:

Знати: сутність економічних процесів, що відбуваються в соціально- трудовій сфері; тенденції зайнятості населення, формування і розвитку соціально-трудова відносин; регулювання процесів становлення і функціонування ринку праці; сучасні підходи до управління трудовими ресурсами; сутність та елементи організації праці на сільськогосподарських підприємствах; методи оцінювання ефективності праці та її оплати; місце і роль Міжнародної організації праці в регулюванні соціально-трудова відносин.

вміти: самостійно економічно мислити та використовувати знання з економіки праці для вибору конкретних рішень; визначати кошти на оплату праці; здійснювати організацію та нормування праці; створювати гідні умови праці для персоналу сільськогосподарських підприємств; вживати заходів щодо підвищення ефективності праці; приймати рішення щодо врегулювання трудових конфліктів.

Зміст дисципліни за темами:

Змістовий модуль 1. Ефективність використання трудового потенціалу та

управління продуктивністю праці

Тема 1. Вступ. Предмет, метод і завдання дисципліни

Тема 2. Населення і трудові ресурси

Тема 3. Управління продуктивністю та ефективністю праці

Тема 4. Планування праці

Тема 5. Організація та нормування праці

Тема 6. Політика доходів та заробітна плата

Змістовий модуль 2. Соціально-трудові відносини та соціальне партнерство

Тема 7. Ринок праці та його регулювання

Тема 8. Зайнятість населення і безробіття

Тема 9. Соціально трудові відносини

Тема 10. Соціальне партнерство

Тема 11. Міжнародна організація праці (МОП) та міжнародний досвід соціального партнерства

Література:

1. Акулов М., Драбаніч А. Економіка праці та соціально-трудові відносини. Київ: Центр навчальної літератури. 2019. 328 с.

2. Багрова І. В. Економіка праці і соціально-трудові відносини: навчальний посібник. Дніпропетровськ: Дніпропетр. держ. фінанс. акад. 2014. 581 с.

3. Батюк Б. Б. Управління персоналом: [навч. посіб.] Львів : СПОЛОМ, 2014. 193 с.

4. Богуславський Є. І. Економіка праці і соціально-трудові відносини : навчальний посібник. Харків: Харк. ін.-т фінансів. 2015. 180 с.

5. Калина А. В. Економіка праці та соціально-трудові відносини: навчальний посібник. Київ : Персонал, 2014. 498 с.

6. Костишина Т.А. Управління персоналом: теоретичні аспекти та стратегії розвитку: монографія. Полтава : ПУЕТ, 2014. 603 с.

7. Кустова Л. Л. Економіка праці та соціально-трудові відносини: навчальний посібник. Київ: КНТЕУ, 2015. 327 с.

8. Стрельбіцький П. А. Управління персоналом: конспект лекцій: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: Сисин Я. І., 2015. 177 с.

9. Толоч В. О. Управління персоналом та економіка праці. Комплексний державний іспит : навчальний посібник для студ. ВНЗ. Запоріжжя: Запоріж. нац. техн. ун-т 2016. 375 с

ПП 1.8 «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»

Мета дисципліни: засвоїти механізм функціонування сучасних міжнародних економічних відносин, який формується під впливом міждержавного і наднаціонального регулювання.

Завдання:

- закріпити й поглибити у студентів, здобуті ними з дисциплін «Економічна теорія», «Мікроекономіка», «Макроекономіка» знання про сутність і форми міжнародних економічних відносин та участь в них суб'єктів господарювання різних країн;

- виробити бачення закономірностей розвитку сучасних міжнародних

економічних відносин, засобів їх регулювання на міждержавному і наднаціональному рівнях;

- навчити студентів бачити тенденції розвитку світового господарства, інтеграційних процесів та можливості входження у міжнародне економічне середовище господарюючих суб'єктів;

- розвинути вміння всебічно, критично аналізувати інформацію різноманітних джерел щодо стану і перспектив розвитку міжнародних економічних відносин, а також ролі окремих країн, в тому числі України, в міжнародній економіці;

- розвивати інтерес до спостереження щодо нових явищ, які виникають у міжнародній економіці.

Предмет: система мікро – та макроекономічних взаємовідносин, що виходять за національні межі в процесі інтернаціоналізації та глобалізації.

Місце дисципліни в навчальному процесі підготовки фахівців.

Дисципліна базується на знаннях, отриманих в курсі «Політекономія», «Макроекономіка», «Історія економіки та економічної думки» та є базою для дисциплін «Економіка підприємства», «Регіональна економіка», «Державне та регіональне управління», «Інституційна економіка» та інших.

Знання та вміння, що формуються під час вивчення дисципліни.

Після вивчення дисципліни студент повинен:

Знати: закономірності становлення міжнародної економіки, її структуру; сутність класичних та альтернативних теорій; сутність, причини та показники міжнародного руху капіталу, робочої сили і технологій; сутність, передумови та етапи розвитку світової валютно-фінансової системи; характеристику міжнародних валютно-фінансових організацій; визначення основних категорій, що характеризують функціонування валютних ринків; основні поняття і структуру платіжного балансу; сутність, передумови та етапи розвитку міжнародної економічної інтеграції, характеристику основних інтеграційних угруповань країн.

Вміти: виявити визначальні риси світового ринку, світового господарства та міжнародної економіки, пояснити вплив міжнародного поділу праці на розвиток економіки України; пояснити сучасні тенденції міжнародного руху капіталу робочої сили і технологій, а також виявити шляхи залучення до цих процесів економіки України, проаналізувати позитивні та негативні наслідки міжнародного руху факторів виробництва для різних країн; проаналізувати фактори, що впливають на валютний курс; показати наслідки можливих варіантів зміни валютного курсу на експортерів та імпортерів; визначити методи зрівноваження платіжного балансу, розрахувати сальдо платіжного балансу і його складових; охарактеризувати критерії участі країни у західноєвропейській інтеграції та умови співробітництва з міжнародними валютно-фінансовими організаціями; визначити шляхи активізації участі економіки України у світогосподарських процесах.

Зміст дисципліни за темами:

Змістовий модуль 1. Міжнародна торгівля та міжнародний рух факторів виробництва

Тема 1. Міжнародна економіка: базові поняття, теорія і господарська практика

Тема 2. Міжнародна торгівля

Тема 3. Міжнародний рух капіталу

Тема 4. Міжнародний рух технологій

Тема 5. Міжнародна міграція робочої сили

Змістовий модуль №2. Функціонування відкритих національних економік і міжнародної економіки в цілому

Тема 6. Міжнародна економічна інтеграція

Тема 7. Світова валютно-фінансова система

Тема 8. Платіжний баланс

Тема 9. Міжнародні економічні і фінансові організації

Література:

1. Войтко С.В., Гавриш О.А., Згуровський О.М., Нараєвський С.В. Економіка зарубіжних країн. - Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2017. 400 с.

2. Міжнародна економіка [Текст]: підручник [в 2 ч.]. За заг. ред. А.А. Мазаракі; Київ : КНТЕУ, 2014. Ч. 1 563 с.; Ч. 2 323 с.

3. Міжнародна економіка [Текст]: підручник Д. Лук'яненко, А. Поручник, Я. Столярчук. Київ : КНЕУ, 2014. 762 с.

4. Босак А.О., Григор'єв О.Ю., Чернобай Л.І. Міжнародна економіка: теоретичні та прикладні аспекти [Текст]: навчальний посібник [в 2 ч.]. Львів: Міські інформаційні системи. 2016. 205 с.

5. Міжнародна економіка: термінологічний словник [Текст]. За заг. ред. А.О. Старостіної. Київ: «НВП «Інтерсервіс», 2017. 250 с.

6. Міжнародні економічні відносини [Текст]: навчальний посібник. За ред. С.О. Якубовського, Ю.О. Ніколаєва. Одеса: ОНУ, 2015. 304 с.

ПП 1.9 «РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА»

Мета дисципліни: формування знань щодо теоретичних і практичних засад територіальної організації продуктивних сил України, сучасного стану та напрямів регіонального розвитку економіки.

Завдання: засвоєння теорії регіональної економіки і регіонального розвитку, наукових засад регіональної економічної політики; оволодіння знаннями про територіальну і галузеву структуру господарського комплексу України та її регіонів; об'єктивну необхідність раціонального та ефективного використання природних, науково-виробничих та людських ресурсів регіонів країни, територіальної і галузевої структури господарського комплексу, наукових засад державної регіональної економічної політики.

Предмет: вивчення законів, закономірностей та принципів територіальної організації виробництва у розрізі регіонів України, ефективності галузей народного господарства.

Місце дисципліни в навчальному процесі підготовки фахівців. Дисципліна базується на знаннях, отриманих в курсі «Політекономії» і є базою для дисциплін «Державне та регіональне управління», «Інституційна економіка» тощо.

Знання та вміння, що формуються під час вивчення дисципліни.

Після вивчення дисципліни студент повинен:

Знати: теорію сутності чинників регіональної економіки, завдань ефективного використання живої праці, основного капіталу, науково-виробничого потенціалу, природних ресурсів регіонів, територіальної і галузевої структури господарського

комплексу України і її регіонів; концептуальні основи, нові форми розвитку продуктивних сил регіонів України; народногосподарський комплекс України; зовнішньоекономічні зв'язки в забезпеченні розвитку продуктивних сил; економічні закони розвитку регіональної економіки.

Вміти: визначати вплив економічних законів і закономірностей на розвиток та розміщення продуктивних сил. Охарактеризувати демографічний, природно-ресурсний потенціал території. Обґрунтувати за допомогою економічних методів найбільш оптимальний варіант розміщення продуктивних сил, моделювати процеси розвитку економіки регіонів, виконувати відповідні розрахунки оптимального розміщення продуктивних сил, оцінити потенціал та перспективи кожного економічного регіону України, проблеми та перспективи розвитку регіонів.

Зміст дисципліни за темами:

Змістовий модуль 1. Теоретичні засади регіональної економіки

Тема 1. Предмет, метод і завдання дисципліни «Регіональна економіка»

Тема 2. Закономірності, принципи і фактори розміщення продуктивних сил та формування економічних регіонів.

Тема 3. Економічне районування і територіальна організація господарства

Тема 4. Регіони у системі територіального поділу праці

Тема 5. Сутність, мета і завдання регіональної економічної політики

Тема 6. Механізм реалізації регіональної економічної політики

Тема 7. Господарський комплекс України, його структура і трансформація в ринкових умовах

Змістовий модуль 2. Економіка України як цілісна соціально-економічна система. Просторова організація продуктивних сил

Тема 8. Природний та ресурсно-трудова потенціал економіки України

Тема 9. Міжгалузеві господарські комплекси та регіональні особливості їх розвитку і розміщення

Тема 10. Економіка України як єдність регіональних соціально-економічних систем

Тема 11. Економіка регіонів України: стан та перспективи розвитку

Тема 12. Міжнародні економічні зв'язки України та її інтеграція в європейські та інші світові структури

Тема 13. Фактори сталого розвитку продуктивних сил

Література:

1. Дадашев Б.А., Гордієнко В.П., Обливанцов В.В. Регіональна економіка. Київ: Центр навчальної літератури. 2017. 202 с.

2. Жук М. В. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка / М.В. Жук, В. П. Круль. Київ : Кондор, 2014.

3. Мартусенко І.В. Напрямки екологізації економіки в Україні. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. № 11 С.160-165. Режим доступу: <http://global-national.in.ua/issue-11-2016.pdf>

ПП 1.10. «СТРАТЕГІЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

Метою викладання дисципліни «Стратегія підприємницької діяльності» є вивчення студентами питань теорії та практики підприємницької діяльності як системи економічних,

організаційних та правових відносин в межах підприємницьких структур.

Основними завданнями вивчення дисципліни є вивчення загально-теоретичних положень та закономірностей управління підприємницькими структурами та планування їх стратегічного розвитку.

Місце дисципліни у навчальному процесі. Навчальна дисципліна «Стратегія підприємницької діяльності» є складовою комплексу економічних дисциплін. Дисципліна пов'язана з такими навчальними курсами, як «Менеджмент», «Основи економічної теорії», «Господарське право», «Державне регулювання економіки», «Мікроекономіка», «Макроекономіка».

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: принципи та методи організації та ведення власного бізнесу; теоретичні та практичні аспекти стратегічного планування підприємницької діяльності; теоретичні підходи до аналізу зовнішнього та внутрішнього підприємницького середовища; принципи та методи аналізу господарських процесів в середині підприємницьких структур;

вміти: здійснювати господарський аналіз діяльності підприємницьких структур та аналіз процесів і явищ у зовнішньому оточенні бізнесу; складати необхідні документи для реєстрації власного підприємства; складати бізнес-плани стратегічного розвитку власного бізнесу.

Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Загальні засади підприємницької діяльності.

Тема 1. Природа і економічна сутність підприємництва.

Тема 2. Технологія заснування власної справи.

Тема 3. Організаційно-правові форми підприємницької діяльності.

Тема 4. Мале підприємництво.

Модуль 2. Організаційні засади підприємницької діяльності.

Тема 5. Бізнес-планування в діяльності підприємств.

Тема 6. Ресурсне забезпечення підприємницької діяльності.

Тема 7. Заробітна плата в умовах ринкової економіки.

Тема 8. Собівартість продукції підприємств.

Тема 9. Податки та податкова політика держави.

Література:

1. Панченко С.В., Дикань В. Л., Шраменко О. В. та ін.. Підприємництво: підручник. Харків: УкрДУЗТ, 2018. – Ч. 1. Теоретичні основи організації підприємницької діяльності. С.241

2. Гой І., Смелянська Т. Підприємництво. Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури. 2023. С.368.

ПП 1.12. «БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ»

Мета вивчення: формування у студентів сучасного конструктивного, фундаментального мислення та системи спеціальних знань у сфері маркетингової діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, побудови ефективних ринкових відносин, механізму організації та технологій здійснення діяльності на різних видах вітчизняних та міжнародних бірж; підготовка фахівців, здатних розв'язувати складні господарсько-правові проблеми розвитку елементів функціонування біржового ринкового середовища; ретельне вивчення ринку, аналіз факторів, що змінюються і потреб споживачів біржових послуг.

В результаті вивчення студент повинен:

знати :

зміст та інструменти маркетингової концепції діяльності суб'єктів підприємництва; методи маркетингових досліджень та оцінки стану функціонування ринкової інфраструктури; особливості маркетингу в біржовій сфері; сутність, зміст, предмет, принципи та функції біржової діяльності; закономірності, характер і тенденції розвитку біржових інститутів; особливості напрямів та методів регулювання та організації діяльності різних типів бірж; цінні стратегії учасників та філософію діяльності біржового ринку;

вміти:

застосовувати методи маркетингового вивчення ринку та його окремих сегментів; проводити маркетингові дослідження та оперувати методикою збору маркетингових даних; розробляти угоди купівлі-продажу товарів з урахуванням особливостей біржової діяльності; оперувати методами та технологіями біржових операцій.

Зміст дисципліни за темами:

Тема 1. Біржа як елемент інфраструктури ринку.

Тема 2. Роль і місце біржової торгівлі у формуванні аграрного ринку.

Тема 3. Біржові товари та біржові угоди.

Тема 4. Ціноутворення на біржових ринках.

Тема 5. Формування попиту на біржові послуги та задоволення біржових інтересів клієнтури.

Тема 6. Організація брокерської діяльності.

Тема 7. Ф'ючерсна торгівля та хеджування в біржовій діяльності.

Тема 8. Особливості біржової та маркетингової діяльності на фондовому та валютному ринках.

Література:

1. Пепа Т. В., Пішеніна Т. І., Лавринович В. В. Біржова діяльність : навч. посіб. К. : Ліра-К, 2016. 540 с.

2. Солодкий М.О. Біржовий товарний ринок: навчальний посібник. К. : Компринт, 2017. 576 с.

3. Солодкий М.О., Яворська В.О. Міжнародні біржові ринки: навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. М.О. Солодкого К. : Компринт, 2019. 520 с.

4. Біржова діяльність : навчально-методичний посібник / уклад.: С. В. Башлай, О. М. Ковбаса. Суми : СНАУ, 2021. 144 с.

ПП1.13. ОРГАНІЗАЦІЯ І КООПЕРАЦІЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Мета: Формування знань та вмінь студентів з питань підприємницької діяльності та агробізнесу в сучасних умовах розвитку аграрного сектору.

Завдання: Фахівець в сучасних умовах має добре володіти і застосовувати в практичній роботі знання про особливості діяльності господарюючих суб'єктів на вітчизняному та світовому аграрному ринку.

Предмет є вивчення та дослідження закономірностей організації та розвитку підприємницької діяльності, законів та принципів функціонування підприємств, ролі підприємництва у розвитку економічно соціального, науково-технічного та інноваційного розвитку країни

Місце дисципліни в навчальному процесі підготовки фахівців. Передуює

вивченню даної дисципліни наступні: економіка підприємства, маркетинг, інвестиційна діяльність підприємства, економіка і організація інноваційної діяльності, економетрика, обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків, організація виробництва, проектний аналіз.

Знання та вміння, що формуються під час вивчення дисципліни.

Після вивчення дисципліни студент повинен:

Знати: сутність та основне призначення підприємництва, організаційно-правові форми підприємництва та їх характеристика, типи підприємницької діяльності, особливості реформування відносин власності на селі, поняття реструктуризації сільськогосподарських підприємств, особливості створення та функціонування підприємницьких структур аграрного сектору. Суть, основне призначення та функції бізнес-плану; особливості бізнес-планування у сільськогосподарському виробництві; методику складання бізнес-плану та його структуру.

Вміти: проводити аналіз ринку основних видів агропродукції, визначати напрямки діяльності підприємницьких структур малого бізнесу. Розробляти основні розділи бізнес-плану (план маркетингу, виробничий план, фінансовий план). Організувати процедуру створення кооперативу; забезпечити формування економічного механізму діяльності кооперативу; оцінювати проблеми функціонування кооперативу та розробляти заходи щодо їх вирішення.

Зміст дисципліни за темами:

Змістовий модуль 1. Теоретичні і організаційні основи підприємницької діяльності, бізнес-планування та бюджетування підприємницької діяльності

Тема 1. Теоретичні основи агробізнесу та підприємницької діяльності.

Тема 2. Організація системи управління, регулювання і координування підприємництва та аграрного бізнесу.

Тема 3. Планування як основа підприємницької діяльності і аграрного бізнесу

Тема 4. Організація бізнес-планування в підприємницьких структурах АПК.

Тема 5. Бюджетування в підприємствах аграрного сектору

Бюджетування в підприємствах аграрного сектору.

Змістовий модуль 2. Організаційно-практичні основи створення та діяльності обслуговуючих кооперативів

Тема 6. Теоретичні, методологічні та методичні основи кооперації всистемі агробізнесу.

Тема 7. Організаційно-економічні і правові основи діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Тема 8. Організація фінансової діяльності сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу.

Тема 9. Порядок створення, реєстрації, ліквідації і реорганізації сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Тема 10. Формування економічних взаємовідносин всільськогосподарських кооперативах та кооперативних об'єднаннях.

Література:

1. Бородаєвський С. Історія кооперації. Київ: Центр навчальної літератури, 2021.с.446.

2. Пасічник В.Г., Акіліна О.В. Планування діяльності підприємства. Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2015.256 с.

3. Підприємницька діяльність та агробізнес: Підручник / за ред. М.М.Ільчука, Т.Д. Іщенко. Київ: Вища освіта, 2016. 543 с.

ПП1.13. «ЕКОНОМІКА ТОРГІВЛІ»

Мета вивчення: формування у студентів теоретичних знань, набуття практичних навичок самостійно вирішувати фінансово-господарські задачі, здійснювати планово-економічні розрахунки, визначати економічну ефективність діяльності підприємств торгівлі, надавати оцінку соціально-економічним наслідкам прийнятих рішень.

В результаті вивчення дисципліни студент повинен:

знати:

економічну сутність, мету та значення економіки торгівлі в системі ринкових відносин; характеристику товарних запасів та основні етапи їх формування; економічну характеристику оптової та роздрібною торгівлі; знати особливості застосування основних фондів та трудових ресурсів торгового підприємства;

вміти:

визначати товарооборот торгових підприємств; нормувати товарні запаси; планувати розвиток матеріально-технічної бази торгівлі та рівня обслуговування покупців; визначати доходи та витрати обігу торгових підприємств; здійснювати оцінку фінансового стану торговельного підприємства.

Зміст дисципліни за темами:

Тема 1. Економічна сутність, мета та значення економіки торгівлі в системі ринкових відносин.

Тема 2. Товарооборот торгових підприємств.

Тема 3. Характеристика товарних запасів та основні етапи їх формування.

Тема 4. Нормування та планування товарних запасів.

Тема 5. Цінова політика та інвестиції торговельного підприємства.

Тема 6. Економічна характеристика оптової торгівлі.

Тема 7. Економічна характеристика роздрібною торгівлі.

Тема 8. Трудові ресурси торгового підприємства.

Тема 9. Аналіз і планування показників з праці і заробітної плати працівників торгових підприємств.

Тема 10. Основні фонди торгового підприємства. Класифікація, оцінка, аналіз.

Тема 11. Планування розвитку матеріально-технічної бази торгівлі та рівня обслуговування покупців.

Тема 12. Доходи торгових підприємств.

Тема 13. Витрати обігу торгових підприємств.

Тема 14. Прибуток і рентабельність торгового підприємства.

Тема 15. Оцінка фінансового стану торговельного підприємства.

Література:

1. Балджи М.Д., Допіра І.А., Однолько В.О. Економіка та організація торгівлі: навчальний посібник. К., 2017. 368 с.

2. Економіка торгівлі: навч. посіб. / Н.О. Власова, В.А. Гросул, О.А. Круглова, М.В. Чорна та ін.; за ред. Н.О. Власової. Харків. 2015. 473 с.

3. Чорна М.В, Кушнір Т.Б., Михайлова О.В. Економіка торгівлі: навчально-методичний посібник. Харків. 2015. 221 с.

4. Марцин В.С. Економіка торгівлі : підруч. К. : Знання, 2006. 402 с.

5. Болтянська Л.О., Прус Ю.О., Терещенко М.А. Економіка та організація торгівлі : курс лекцій. Мелітополь: Люкс, 2021. 162 с.

ПП1.14. «ПРОЕКТНИЙ АНАЛІЗ»

Мета: є оволодіння студентами теоретичними знаннями та практичними навичками для обґрунтування проектних рішень на підприємствах аграрного сектору економіки.

Завдання: вивчення основних концепцій, понять, методів і підходів, які використовуються у світовій практиці під час аналізу проектних рішень; з'ясування найважливіших проблем, пов'язаних з реалізацією проектів на національному, регіональному, галузевому та місцевому рівнях; оволодіння аналітичними навичками, інструментарієм, потрібними для проведення передпроектних заходів; засвоєння методів оцінювання проектів, способів і засобів залучення ресурсів для реалізації проектів і механізмів управління ними.

Предмет є концепція, методологія, підходи і критерії обґрунтування інвестиційних проектів.

Місце дисципліни в навчальному процесі підготовки фахівців. Дисципліна «Проектний аналіз» пов'язана: з дисциплінами макро- і мікроекономіка, економіка підприємства, інвестування, фінансовий і економічний аналіз, обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків, оскільки передбачає визначення цінності інвестиційних проектів на основі концепції альтернативної вартості та оцінку фінансово-економічної ефективності інвестиційних рішень з урахуванням ризику; з дисциплінами організаційно-управлінського профілю, оскільки техніко-економічне обґрунтування будь-якого рішення передбачає проектування організаційної і управлінської структури, розв'язання проблем управління інвестиційним проектом; з дисциплінами техніко-технологічного напрямку, оскільки передбачає знання студентами сучасної техніки і технологій.

Знання та вміння, що формуються під час вивчення дисципліни.

Після вивчення дисципліни студент повинен:

Знати : поняття технології обґрунтування та прийняття проектних рішень, суті і змісту цих рішень, як ключового інструменту аналізу будь-якими видами управління проектною діяльністю; методології, методів і засобів технології аналізу та обґрунтування проектних рішень; принципи формування концепції управлінської задачі, алгоритмів координації і планування її рішення, принципи інформаційної підтримки проектних рішень.

Вміти: здійснювати аналіз і постановку задач прийняття проектних рішень з урахуванням галузевої специфіки, розробляти алгоритми рішення задач, здійснювати моніторинг і оцінку реалізації прийнятих проектних рішень; аналізувати, передбачати і вирішувати конфліктні ситуації при обґрунтуванні проектного рішення, враховувати різні питання з зовнішнього оточення задачі; аналізувати інвестиційний проект і його життєвий цикл, визначати грошові потоки, розраховувати цінність грошей у часі, робити динамічний аналіз беззбитковості, розраховувати грошові потоки, визначати формальні та неформальні критерії прийняття рішень; розраховувати основні показники і робити маркетинговий аналіз, технічний аналіз, екологічний аналіз, інституційний аналіз,

економічний та фінансовий аналіз, соціальний аналіз, проводити оцінку і приймати рішення в умовах ризику і невизначеності.

Зміст дисципліни за темами:

Змістовний модуль 1. Проектна діяльність як інноваційний спосіб організації виробництва

Тема 1. Введення до проектного аналізу. Концепція проекту.

Тема 2. Життєвий цикл проекту..

Тема 3. Концептуальні основи витрат і вигод у проектному аналізі, цінність грошей у часі.

Тема 4. Концепція оцінки вартості грошей у часі.

Змістовний модуль 2. Стандартні критерії прийняття рішень у проектному аналізі

Тема 5. Грошові потоки проекту.

Тема 6. Стандартні фінансові та неформальні критерії прийняття рішень.

Тема 7. Динамічний аналіз безбитковості проекту.

Тема 8. Оцінка й прийняття проектних рішень в умовах ризику невизначеності.

Тема 9. Маркетинговий аналіз проекту.

Тема 10. Технічний аналіз проекту.

Тема 11. Інституційний аналіз проекту

Тема 12. Екологічний аналіз проекту.

Тема 13. Соціальний аналіз проекту.

Тема 14. Фінансовий аналіз проекту. .

Література:

1. Басюркіна Н., Горбаченко О, Шевченко, Р. Перепелкіна Проектний аналіз: навчальний посібник. Одеса.: КОНДОР, 2019. 324 с.

2. Рижиков В.С., Яковенко М.М., Латишева О.В., Дегтярьова Ю.В., Щелокова Л.А., Коваленко О.О. Проектний аналіз: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 384 с.

3. Азаренкова Г. М. Антикризове регулювання руху грошових потоків суб'єктів господарювання : монографія. Київ : УБС НБУ, 2014. 264 с.

4. Струтинська І. В. Опорний конспект лекцій з дисципліни «Проектний аналіз» для студентів усіх форм навчання. Тернопіль, ТНТУ ім. І. Пулюя, 2015. 72 с.

5. Чевганова В. Я. Проектний аналіз. [текст]: навчальний посібник. Київ : «Центр учбової літератури», 2014. 258 с.

ПП1.15 "ОБГРУНТУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ РІШЕНЬ І ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКІВ"

Мета: є формування знань і навичок з технологією прийняття рішень, основами сучасної економічної ризикології та на основі набутої систематизованої інформації сформувати комплексну систему знань і практичних навичок щодо обґрунтування господарських рішень із різним ступенем невизначеності та ризику.

Завдання: усвідомлення, що економічні процеси зазнають впливу некерованих чинників та відбуваються в умовах невизначеності, конфліктності, принципової

неможливості здійснення точних економічних прогнозів, необхідних для прийняття економічних рішень; вивчення методологічних підходів щодо аналізу ризику та управління ним; оволодіння навичками самостійно здійснювати аналіз, ідентифікацію та оцінювання ризику, використовуючи комп'ютерну техніку та програмно-математичні комплекси; аналіз реальної ситуації, яка склалась у певній галузі, та розробка заходів на перспективу.

Предметом є господарські рішення та пов'язані з ними ризики на підприємстві.

Місце дисципліни в навчальному процесі підготовки фахівців. Вивчення даної навчальної дисципліни студент розпочинає, прослухавши більшість навчальних дисциплін гуманітарного та професійного циклів. Теоретико-методологічною базою вивчення цієї дисципліни є такі навчальні дисципліни, як: "Макроекономіка", "Мікроекономіка", "Економіка підприємства", "Менеджмент", "Економічний аналіз", "Оптимізаційні методи та моделі", "Економетрика", "Статистика". У свою чергу, знання з даної дисципліни забезпечують успішне засвоєння таких навчальних дисциплін, як: "Управління проектами", "Економічне управління підприємством", "Управління стратегічними змінами", "Обґрунтування та експертиза бізнес-проектів", а також виконання тренінгів, міждисциплінарних комплексних курсових робіт, бакалаврських та магістерських дипломних робіт.

Знання та вміння, що формуються під час вивчення дисципліни.

Після вивчення дисципліни студент повинен:

Знати : основні поняття й категорії обґрунтування господарських рішень та оцінки підприємницьких ризиків; сучасні методи й моделі розроблення, обґрунтування та прийняття господарських рішень; основні принципи й підходи до обґрунтування господарських рішень в умовах невизначеності та ризику; методичні основи кількісного та якісного аналізу підприємницьких ризиків; теоретичні аспекти ризик-менеджменту та напрями регулювання підприємницьких ризиків.

Вміти: визначати оптимальні форми подання та реалізації господарських рішень; розробляти й обґрунтовувати господарські рішення на основі комплексу методів і моделей, системи показників економічного обґрунтування рішень; обґрунтовувати вибір оптимального господарського рішення в умовах невизначеності та ризику; аналізувати ефективність інвестиційних і фінансових рішень; здійснювати ідентифікацію, аналіз та оцінювання ризику, використовуючи комп'ютерну техніку та програмно-математичні комплекси; визначати напрями та методи регулювання господарських ризиків на підприємстві.

Зміст дисципліни за темами:

Змістовний модуль 1. Теоретичні та методологічні засади прийняття господарських рішень

Тема 1. Сутнісна характеристика господарських рішень.

Тема 2. Технологія прийняття рішень господарської діяльності

Тема 3. Методичні основи підготовки господарських рішень.

Тема 4. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання їх ефективності.

Змістовний модуль 2. Прийняття господарських рішень в умовах ризику

Тема 5. Підприємницькі ризики та їх вплив на прийняття господарських рішень.

Тема 6. Підприємницькі ризики та їх вплив на прийняття господарських рішень.

Тема 7. Прийняття рішень у конфліктних ситуаціях.

Тема 8. Обґрунтування фінансових та інвестиційних рішень за умов

ризикуризику

Тема 9. Обґрунтування фінансових та інвестиційних рішень за умо

Література:

1. Полінкевич О. М., Волинець І. Г. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків : навч. посіб. Луцьк : Вежа Друк, 2018. 336 с.
2. Гірняк О. М., Лазановський П. П. Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків. Львів : Українська академія друкарства, 2019. 268 с.
3. Логвінова О.П., Семененко І.М. Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків: навчальний посібник . Харків, 2015 с. 235

ПП 1.16"ПОТЕНЦІАЛ І РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА"

Мета викладання даної навчальної дисципліни є засвоєння понятійного апарату, методології і прикладного інструментарію оцінювання ринкової вартості потенціалу підприємства та його структурних елементів; набуття знань про закономірності, принципи та особливості формування, розвитку конкурентоспроможності потенціалу підприємства як збалансованого інтегрованого утворення

Завдання: оволодіння новітніми засобами ефективного формування потенціалу підприємства, забезпечення його конкурентоспроможності; знаннями і практичними навичками оцінної діяльності як складової управління розвитком потенціалу підприємства.

Предметом навчальної дисципліни є економічні процеси та пов'язані з ними впливи на потенціал підприємства.

Місце дисципліни в навчальному процесі підготовки фахівців. До вивчення навчальної дисципліни "Потенціал і розвиток підприємства" студент приступає, прослухавши більшість навчальних дисциплін гуманітарного та професійного циклів. Теоретико-методологічною базою вивчення дисципліни є попередні навчальні дисципліни: "Макроекономіка", "Менеджмент", "Мікроекономіка", "Економетрика", "Статистика". У свою чергу знання з даної дисципліни забезпечують успішне засвоєння таких навчальних дисциплін, як: "Аналіз господарської діяльності", "Проектний аналіз".

Знання та вміння, що формуються під час вивчення дисципліни.

Після вивчення дисципліни студент повинен:

Знати : категоріально-понятійний апарат дисципліни; характеристику структури потенціалу підприємства та визначення основних елементів потенціалу; складові елементи та структуру потенціалу підприємства; цілі оцінювання потенціалу підприємства; поняття вартості та її модифікації; процес формування і розвитку потенціалу підприємства; основні методичні підходи до оцінювання потенціалу підприємства (витратний, порівняльний, результативний); методи оцінювання потенціалу підприємства;

Вміти: визначати основні фактори формування та розвитку потенціалу підприємства; оцінювати рівень конкурентоспроможності потенціалу підприємства за допомогою існуючих методів; визначати основні конкурентні переваги підприємства; використовувати різноманітні прийоми та методи для оцінювання вартості підприємств; аналізувати та використовувати нормативно-правові документи з оцінки вартості підприємства та його складових; планувати заходи щодо формування потенціалу підприємства; визначати ринкову вартість окремих складових елементів потенціалу

підприємства; оцінювати та забезпечувати стратегічні конкурентні переваги; скласти звіт про оцінювання майна.

Зміст дисципліни за темами:

Змістовний модуль 1. Сутність потенціалу підприємства. Оцінювання потенціалу підприємства

Тема 1. Сутнісна характеристика потенціалу підприємства

Тема 2. Структура та графологічна модель потенціалу підприємства

Тема 3. Формування потенціалу підприємства: поняття і загальна модель

Тема 4. Особливості формування виробничого потенціалу підприємства

Тема 5. Конкурентоспроможність потенціалу підприємства

Тема 6. Теоретичні основи оцінювання потенціалу підприємства

Тема 7. Методичні підходи до оцінювання потенціалу підприємства

Змістовний модуль 2. Оцінювання структурних елементів потенціалу підприємства

Тема 8. Оцінювання вартості земельної ділянки, будівель і споруд

Тема 9. Оцінювання ринкової вартості машин і обладнання.

Тема 10. Нематеріальні активи і методи їх оцінювання

Тема 11. Трудовий потенціал підприємства та його оцінювання

Тема 12. Оцінювання вартості бізнесу

Тема 13. Прикладні аспекти оцінювання потенціалу підприємства

Тема 14. Розвиток підприємства: зміст, сучасні концепції та передумови

Тема 15. Методичні підходи до визначення резервів розвитку підприємства та його потенціалу

Література

1. Грицуленко С.І. Потенціал і розвиток підприємства: навчальний посібник. Одеса: ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2014. 99 с.

2. Касьянова НВ., Солоха Д.В., Морєва В.В.,Белякова О.В.Потенціал підприємства: формування та використання. Підручник, 2-ге видання.2017.с.248.

3. Таранюк Л. М. Потенціал і розвиток підприємства: навчальний посібник . Суми : Видавничо-виробниче підприємство «Мрія-1», 2016. 278 с